

Нови Сад, мај 2012. године

ОЦЕНА СТАЊА У ПРИВРЕДИ У СРБИЈИ

На корак до уласка у рецесију

Унија послодаваца као организација које је ослобођена било каквог политичког и страначког утицаја упозорава да је у општем интересу свих грађана и привреде спровођење реформи и да је то једини начин да се Србија изнутра ојача и спремно дочека наступајуће године. У условима продужене рецесије која прети домаћим компанијама биће отежан пласман робе и услуга на инотржишта и истовремено смањен број инвеститора у Србији. Домаћи произвођачи зато морају бити растерећени и далеко више подржани од своје државе уколико је циљ повећање прилива новца од производње и извоза. Привреди не требају стална обећања да ће производња и извоз постати окосница развоја, већ конкретне мере и свакодневни рад на терену да се стање измени, а то би се у највећој мери постигло управо реформама које призилазе из текста.

Стварање стабилних услова пословања и привредног амбијента кључно је питање за опстанак привреде Војводине и Србије.

Нова влада у првих 100 дана мора предузети хитне мере које ће зауставити пад економске активности и створити макроекономску стабилност, како би се избегло да се поново под изговором кризе одложе неопходне реформе!

СТАЊЕ У ПРИВРЕДИ

- НИВО ПРЕЗАДУЖЕНОСТИ ЗЕМЉЕ - Задуженост од 45% БДПа

Ниво јавног дуга је већ премашио законом утврђених 45 % БДПа.

Овакав степен задужености је подношљив за земље који имају спољнотрговински суфицит, али тај праг уопште не важи за земље које имају спољнотрговински дефицит. Ако се укупан дуг државе стави у однос са годишњим извозом и ако је тај однос преко 2, онда је то знак да се упале сва црвена светла, тј. да земља иде у правцу банкрота. Наш увоз је прошле године био 14 милијарди евра, извоз је био 8,4 милијарде, а државни дуг који сад доспева износи 4 милијарде евра. Укупан спољни дуг који укључује задуживање државе, банака и предузећа, достигао је на крају прошле године 24,1 милијарду евра (за годину дана је држава позајмила преко 2 милијарде евра!). Од тог дуга, дуг приватног сектора према иностранству износи 13,3 милијарде евра. (Од 2008. год. спољни дуг јавног сектора порастао је за око 4,2 милијарде, док се дуг приватног смањило за 1,2 милијарде, **односно пао је са 14,6 милијарди на 13,3 милијарде евра**).

Удео државе у укупном спољном дугу стално расте, са 30,9 одсто у 2008. години и 38,2 у 2010. на чак 44,7 одсто у 2011. години.

Држави треба две милијарде долара да би одржала систем на нули. Дефицит у буџету у првом кварталу ове године је три пута већи од планираног (износи 1.52 милијарде долара – извор ПКС). Држава је нерационално трошила и дошла у ситуацију да минус у финансијама мора да покрива задуживањем, што је лоше и може имати за последицу финансијску нестабилност.

- ПРИВРЕДНИ РАСТ

НБС ове године у Србији очекује привредни раст од 0,5 одсто. Европска банке за обнову и развој не мисли тако.

Процене ЕБРД су да ће Србија ући у рецесију, са негативним привредним растом од 0,1 одсто, што је најнижи ниво у региону југоисточне Европе.

- Статистички, рецесија је ако имате два спојена тромесечја са падом БДП-а. Ми то већ имамо: бележимо пад у последњем тромесечју прошле и у првом ове године.

- ЈАВНА ПОТРОШЊА

У последњих 10 година, Србија троши 25% више него што остварени БДП дозвољава. Од 2008. године, ми смо држава која се задужила преко 6 милијарди евра. Претерана јавна потрошња је узрок и инфлације и великих камата и нестанка радних места. Тако висока потрошња тражи да се заведу високи порези ради пуњења буџета, а високи порези гуше пореске обвезнике. До сада се није водило рачуна о онима који пуне буџет, него о онима који троше буџетске паре. Ми имамо све мање и мање пореских обвезника, све више и више предузећа која нестају, ми се налазимо два три корака од економског слома и ово је задњи тренутак да се нешто деси, да до овог слома не дође.

- ОДЛИВ СТРАНИХ ДИРЕКТНИХ ИНВЕСТИЦИЈА

Из Србије се од почетка године одлило око 370 милиона евра **страних директних инвестиција**, а већ смо напоменули да је ЕБРД упозорила да Србија улази у рецесију са негативним привредним растом од 0,1 одсто. С друге стране, у Србију новац улази задуживањем. Тако је повучен кредит Европске инвестиционе банке од 97,2 милиона евра, а предузећа су повећала своје обавезе према инокредиторима. Тренутно, страни инвеститори због неповерења и вакум ситуације у земљи, али и због више каматне стопе од оне по којој су куповали, продају државне обвезнице и друге хартије од вредности. Затим тај новац претварају у девизе и износе их из земље.

Према званичним подацима НБС, Србија је у првом кварталу ове године привукла око 180 милиона евра инвестиција. То је у поређењу са прошлом годином за 40 одсто слабије.

- КУРС ДИНАРА

Ми правимо вештачки јак динар, иако имамо ситуацију да слаба економија и јака национална валута не иду заједно.

Вештачко прављење јаког динара је скупо. Јак динар убија извоз, као што високе камате убијају раст. Не може бити раста у једној економији са 19% каматним стопама, нити извоза са прецењеном националном валутом, а без извоза нема раста. Тако јак динар отворио је могућност да нестају радна места, да се затварају фабрике, јер се не можете бити конкурентан у односу на увезену робу која је због прецењеног динара јефтинија.

Јак динар одговара само увозницима и дужницима.

Највећи проблем за Србију је што увоз расте, а приливи од извоза су слаби. Тако се **дефицит текућег рачуна Србије** повећао са 760 милиона динара прошле године у ово време, на милијарду 160 милиона. То је један од узрока дестабилизације динара ових дана.

На курс динара утичу неконкурентност и висок дефицит буџета. Последњих недељу дана највећи притисак је дошао по основу потребе државе да исплати више од 200 милиона евра старе девизне штедње.

Претходних година та акција државе је позитивно деловала на курс, будући да су инвеститори довлачили новац из иностранства, давали га држави и повећавали понуду девиза. Сада имамо обрнут ефекат, јер више нема тог новца из иностранства, па се девизе обезбеђују на домаћем тржишту

- ВИСОКЕ КАМАТНЕ СТОПЕ - Највише камате у Европи

Просечна камата тренутно у Србији је 19%.

- ИНФЛАЦИЈА - Највећа просечна инфлација у Европи у последњих 8 година

То није инфлација због повећане тражње, него је то системска инфлација. Главни разлог ове инфлације је претерана јавна потрошња.

- НЕЛИКВИДНОСТ – застрашујуће велика неликвидност

Просечан рок наплате потраживања у Србији је 130 дана. Међутим, просечан рок наплате потраживања код великих система и код државе је далеко већи, преко 6 месеци. Мала и средња предузећа су принуђена да узимањем кредита плаћају ПДВ.

- ИЗВОЗ – најнижи извоз у Европи по глави ставника

Бугарска, Румунија, Мађарска, Словачка, Чешка, Словенија и Хрватска имају извоз који је од 60 до 75% па чак у Чешкој 80% бруто националног дохотка. Ако ми кажемо да је наш бруто национални доходак у прошлој години био 31 милијарду евра, то значи да би ми требало да имамо извоз од одприлике 18 до 20 милијарди евра да би земља нормално функционисала, да би држава враћала своје дугове, да би презадужена предузећа враћала своје дугове. Ми смо у прошлој години имали извоз од 8,4 милијарде, а треба нам 20 милијарди евра!

- КРЕДИТИ ПРИВРЕДЕ

у овом моменту **20% одобрених кредита од стране банака су континуирани кредити, а то значи кредити који се не враћају. Када се пређе граница од 30% од укупних кредита, настаје финансијски слом.** (Према предатим билансима за 2010. годину билансе су предали 91.000 наших предузећа, губици по тим билансима су 4 милијарде евра).

- ПРОИЗВОДЊА - Наша индустријска производња у прошлој години није достигла 50% индустријске производње у 1989. години.

То значи да ми два пута мање производимо него пре 33 године.

Ми смо једина земља која је у транзицији а која није прешла праг да достигне производњу из 1989. године.

- СИВА ЕКОНОМИЈА

Према истраживањима Уније послодаваца у сивој зони ради око 17-18% радно способног становништва и тај „неформални“ приход представља више од 30 % БДП. Сива економија, рад и привређивање на црно најизраженији су у гранама пољопривреде, трговине, услуга на мало, занатства и текстилне индустрије и сваким даном се повећава број активности које се обављају кроз нерегистроване фирме чему прибегавају послодавци који нису у стању да издрже терет државних намета. Сивом економијом угрожени су сви – држава, други послодавци који послују легално, радници...и за почетак је потребно постојање политичке воље за решавање овог проблема.

- ЈАВНИ СЕКТОР – највећи број запослених у јавном сектору у Европи

Повећање администрације такође је велики проблем. Јавни сектор има 35% веће плате него запослени у прерађивачкој индустрији. 630.000 запослених у јавном сектору (од укупно запослених 1.760.000) редовно прима плату, која се редовно усклађује са кретањима инфлације. То је више од 30 одсто од укупног броја запослених у Србији, што је готово троструко више од просека у земљама ЕУ (10 до 12 одсто)!

- ОДНОС ДРЖАВНИ – ПРИВАТНИ СЕКТОР

Ове године 91.500 фирми предало је завршне рачуне Агенцији за привредне регистре. Од тога је 80.000 микро предузећа (до 10 запослених), 9.000 су мала предузећа (до 50 запослених), 2.000 средњих предузећа (до 250 запослених) и 500 великих (преко 500 запослених) из области производње, услуга и финансија, где укупно **ради 700.000 људи**. Од тога је око 400.000 у делу производње, прерађивачке индустрије, грађевинарства, рударства, пољопривреде, а око 300.000 је у услужним делатностима, пре свега у трговини, у финансијском сектору и другим услужним делатностима. Њима треба придодати и 400.000 предузетника и пољопривредна домаћинства (укупно у Србији има нешто више од 700.000 пољопривредних домаћинстава, од тога око 250.000 ради за тржиште).

Тај део привреде треба да обезбеди, поред осталог, егзистенцију себи, егзистенцију за 1.600.000 пензионера, плате за 630.000 запослених у јавном сектору и помоћ за 700.000 наших грађана који примају разне видове социјалне помоћи.

- ЗАПОСЛЕНОСТ И БРОЈ ПОСЛОДАВАЦА У ВОЈВОДИНИ

- март 2010. год. - подаци Републичког завода за статистику
Број запослених у АП Војводини (укључујући и јавни сектор) - 493.185

Број предузећа у АП Војводини - 30.467 (привредна друштва) и 58.568 (предузетници) - **УКУПНО 89.035**

- август 2011. год. - подаци покрајинске НСЗ и АПР-а

Број запослених у АП Војводини (укључујући и јавни сектор) - 459.853

Број предузећа у АП Војводини - 26.607 (привредна друштва) и 57.832 (предузетници) - **УКУПНО 84.439**

ПРЕДЛОЗИ УНИЈЕ ПОСЛОДАВАЦА ВОЈВОДИНЕ

Постоје две снаге које заједнички морају да извуку земљу из ове ситуације: то су ствараоци нових вредности - то је производња, то је привреда, а друга снага која треба Србију да извуче, то је политичка елита.

Главни проблем политичке елите је страх од губитка власти који је спречава да спроведе нужне реформе, јер спровођење реформи је болан процес. Неке ствари морају да се секу и због тога ће се краткотрајно изгубити политички рејтинг спроводећи реформе, али када се спроведу и када од тога, укупно, друштво буде имало користи, та власт би повратила позитиван рејтинг. Потребно је да у Влади седе људи који су независни и који не зависе од тога да ли ће изгубити министарско место, да би успешно спровели реформе. Међутим, у Србији се реформе не могу спровести без финансијске подршке споља, а финансијску подршку споља може добити само Влада која има широку подршку у земљи и која може да донесе програм реформи који би финансијери прихватили. Према томе, ова Влада би реално могла да направи тај програм реформи. За четири године је могуће направити преокрет и завршити болне резове које реформа доноси.

Србија има невероватне шансе. Ми имамо предност над нашом конкуренцијом са Запада на тржиштима од 350 милиона становника, на тржишту Русије, где имамо предност од 15 до 20%. Проблем је што немамо производњу, немамо производе са којима можемо да се на тим тржиштима такмичимо са конкуренцијом из целог света. Битно је да се пробудимо и да престанемо да бежимо од истине!

Суштински сви захтеви послодаваца обједињено представљају захтеве да се јавна потрошња доведе у складу са оствареним бруто друштвеним производом, да се подржи извоз, производња, пољопривреда и стварање нове вредности и да се хитно крене у реформу јавног сектора и у фискалној и монетарној сфери и развију независни механизми за борбу против корупције.

- РЕФОРМА ЈАВНОГ СЕКТОРА

-Потребно је креирање дугорочног пакета програма за пребацивање запослених из јавног сектора у реални сектор;

-За дужи низ година (до тренутка док привреда не увећа приходе од извоза и док се обухватнијом супституцијом увозних производа домаћим производима не смањи спољнотрговински дефицит) лимитирати зараде у јавном сектору на просек зарада у привреди;

- Смањити број од тренутно 128 државних агенција (Хрватска има свега 47).

-Увести професионализацију у управљању јавним сектором и државним и јавним предузећима, као и делимичну приватизацију јавних предузећа проналажењем квалитетних купаца и стратешких партнера;

Тиме ће се спречити даље задуживање државе и могућност проглашавања банкрота, уколико се негативни трендови наставе.

- РЕФОРМА ПОРЕСКОГ СИСТЕМА И ОПТЕРЕЂИВАЊА ПРИВРЕДНИХ СУБЈЕКТА

Реформа пореског система и примена европских стандарда у формули оптерећивања привредних субјеката су један од услова за опстанак привреде. Привреда у Србији има застарели систем линеарног опорезивања у коме су високопрофитабилне и нископрофитабилне привредне гране изједначене, просечни порези и доприноси на зараду су реално међу највишима у Европи, а уз то постоји још читава листа од 40-65 (зависно од гране привреде и делатности предузећа) додатних такси, накнада, намета (парафискална оптерећења). Потребно је увести формуле које ће ограничити и учинити предвидљивим раст локалних комуналних такси за предузећа и предузетнике. Привредни субјекти морају као у ЕУ бити растерећени плаћања воде, комуналних услуга, гаса, паркинга и др. по ценама од 70 до 300 одсто већим од оних за грађане. Реформа пореског система мора обухватити не само порезе већ и увести формуле и лимите за све видове парафискалних оптерећења на територији Републике Србије. Део ове реформе је и реформа инспекцијских органа који више не смеју бити полуга за пуњење буџета, већ модеран контролни систем са партнерским наступом према привреди и стриктним спровођењем закона, где се јавним предузећима и државном сектору не гледа кроз прсте и опраштају кашњења у уплати пореза и доприноса и друга дуговања, док се приватним предузетницима за далеко краћа закашњења наплаћују астрономске казне.

ПДВ -Да би се привреда растеретила, неопходно је изменити Закон о ПДВ-у чиме би се производним и услужним компанијама омогућило да ПДВ уплаћују по наплати потраживања, да се ПДВ и даље пријављује до 31. у месецу, а да се плаћа о када пореском обвезнику буде уплаћен новац од продате робе или обављене услуге.

- РЕФОРМА СИСТЕМА НАПЛАТЕ ПОТРАЖИВАЊА, НЕЛИКВИДНОСТ

Потребно је установити функционалан механизам наплате потраживања и формулисати оквире за ефикасну наплату потраживања – законом ограничити рокове плаћања, увести могућност компензације дугова предузећа према корисницима буџетских средстава, увести институцију Извршног трговинског судије са овлашћењима за наплату потраживања по кратком поступку.

Уредба о мерама за спречавање неблаговременог измиривања новчаних обавеза треба да обухвати целокупни систем привређивања, као што фискална правила морају потпуно исто да важе за приватни и јавни сектор. Доношење системског оквира за решавање проблема неликвидности привреде које је изазвано дуговањем корисника буџетских средстава приватном сектору и затим међусобних дуговања привреде а не ад хок решавања.

- ПОДСТИЦАЊЕ ИЗВОЗА

Услов за повећање извоза, тј. повећање производње су подстицање инвестиција, унапређење конкурентности, иновације, истраживања, развој инфраструктуре, већа улагања у производњу производа више фазе прераде који имају извозну тражњу, отклањање бирократских баријера, развој и реформа образовног система

То би требало да буду приоритети за промену структуре и јачање конкурентности привреде за извоз.

Изменити критеријуме за квалификовање претежног извозника. По важећим критеријумима, претежним извозником сматра се предузеће које остварује најмање 70% извоза, а што је директно везано за временски рок повраћаја ПДВ у року од 15 дана. Снижавањем овог критеријума на висину од преко 50%, извозницима те

категорије омогућило би се, да у што краћем року остваре повластице по основу повраћаја ПДВ и користе средства за побољшање сопствене ликвидности.

Држава односно Влада би требало да замрзне курс еур- а на кредите који су пласирани из Фонда за развој и других државних институција групацији МСП;

Потребно је доношење дугорочних мера, акционих планова, програма и инструмената подршке за спровођење мера унапређења извоза.

- СУБВЕНЦИОНИСАЊЕ КРЕДИТА ЗА ПРИВРЕДУ

Увести програме за подршку стандардизацији производње и услуга у привреди, програме подршке којима се ће послодавцима помоћи да задрже постојеће раднике у својим компанијама, субвенционисати увођење нових технологија, опреме и алата за производњу. У циљу подизања конкурентности на бази улагања и увођења нових индустријских технологија, као једну од хоризонталних мера за подршку извозу потребно је увести подстицај за увођење нових технологија којима се штеди енергија.

- СУЗБИЈАЊЕ РАДА НА ЦРНО

Донети свеобухватни план и програм за енергично смањивање сиве економије. Програм мора да укључи и пакет стимулативних мера у функцији превођења сиве економије у легалне токове.

Предлажемо:

- смањење пореза и доприноса на зараде по већој стопи у делатностима у којима је најзаступљенији рад на црно
- реформу административних и локалних такси, поједностављење процедура, тј. умањење трошкова пословања
- након стимулативних акција увођења „нерегистрованих“, послодаваца у легалне токове, поопштити казнене одредбе за лица која су „ухваћена“ у дистрибуцији и продаји нелегалне робе и вршењу услуга на црно.

- РЕФОРМА КАЗНЕНЕ ПОЛИТИКЕ И ПРАВОСУЂА

Унапредити казнену политику у циљу спречавања несавесног пословања и намерног довођења фирми у блокаду и стечај и то преко неодговорног издавања инструмената плаћања.

Прописати забрану послодавцима који су прогласили стечај својих фирми због великих дуговања, да отварају нове фирме, са потпуно истом делатношћу.

Решавање спорова пред трговинским судовима у привредним споровима не би смело да траје више од шест месеци, што подразумева и извршење судских одлука.

Уводити у већој мери институт арбитраже - да фирме у уговорима које закључују са партнерима, договарају надлежност пред арбитражом, која је бржа и јефтинија за странке.

- РЕФОРМА ОБРАЗОВНОГ СИСТЕМА

У циљу унапређења образовног система и усаглашавања са захтевима и стратегијом развоја привреде, потребно је увођење образовних профила потребних привреди са

више практичних искустава у настави, и развијање предузетничког духа код нових генерација увођењем таквих предмета у образовни програм.

